

**Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровська академія музики» Дніпропетровської обласної ради»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ВСП «Фаховий музичний
коледж» КЗВО «Дніпровська
академія музики» ДОР»

Олена Потоцька
Олена ПОТОЦЬКА
«29» серпня 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ МУЗИКИ»**

Освітньо-професійний ступінь – Фаховий молодший бакалавр

Галузь знань – 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність – 025 «Музичне мистецтво»

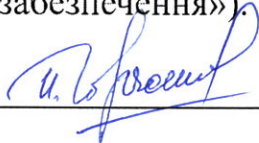
Освітньо-професійна програма – «Музичне мистецтво»

**Д н і п р о
2 0 2 5**

**Розробники: Згама А. О. – викладач циклової комісії «Теорія музики»,
Семеряга Т. М. – викладач-методист циклової комісії «Теорія музики».**

Робоча програма нормативної навчальної дисципліни «Історія музики» відповідає стандарту фахової передвищої освіти України, галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво», освітньо-професійній програмі «Музичне мистецтво» 2025 року, навчальним планам підготовки здобувачів освітньо-професійного ступеня Фаховий молодший бакалавр 2025–2026 навчального року (на основі повної загальної середньої освіти), методичним рекомендаціям Міністерства освіти і науки України (лист 1/9-434 від 09.07.2018 року «Щодо рекомендацій з навчально-методичного забезпечення»).

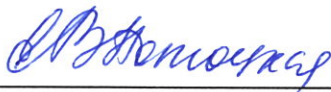
Гарант ОПП

Ірина ГОРЧАКОВА

Робоча програма нормативної навчальної дисципліни «Історія музики» відповідає стандарту фахової передвищої освіти України, галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво» затверджено та введено в дію рішенням методичної ради ВСП «Фаховий музичний коледж» КЗВО «Дніпровська академія музики» ДОР» (протокол № 1 від «29» серпня 2025 року).

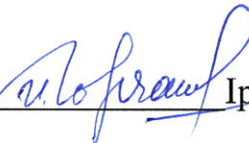
Голова ради

Олена ПОТОЦЬКА

Робоча програма нормативної навчальної дисципліни «Історія музики» відповідає стандарту фахової передвищої освіти України, галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво» розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії «Теорія музики» ВСП «Фаховий музичний коледж» КЗВО «Дніпровська академія музики» ДОР» (протокол № 1 від «28» серпня 2025 року).

Голова циклової комісії «Теорія музики»

Ірина ГОРЧАКОВА

1. Опис навчальної дисципліни

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, рівень освіти</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів ЄКТС – 23	Галузь знань – 02 «Культура і мистецтво»	Нормативна
Загальна кількість годин – 690	Спеціальність – 025 «Музичне мистецтво»	Роки підготовки – I-III
Тижневих годин: аудиторних – 3 (I курс), 2 (II-III курси) самостійної роботи – 3-4	освітньо-професійна програма - «Музичне мистецтво»	Семестри – I-VI
Вид контролю – екзамен (VI семестр)	Рівень освіти - фахова передвища освіта	Практичні заняття–256 годин
	Освітньо-професійний ступінь – Фаховий молодший бакалавр	Самостійна робота здобувачів – 434 години

2. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчання

2.1. Мета навчальної дисципліни «Історія музики» – надати здобувачам освіти (майбутнім викладачам та музикантам-професіоналам) основні відомості з музичної літератури, навички серйозного професійного підходу до музичних творів, чітке уявлення про історичну еволюцію музичного мистецтва, про головні особливості різноманітних напрямів, стилів, жанрів, форм; про творчі принципи композиторів минулого та сьогодення, а також сприяти формуванню художнього смаку студентів.

2.2. Завдання:

- формувати духовний рівень особистості музиканта, збагатити його художньо-естетичний досвід та світогляд;
- формувати ціннісні художньо-естетичні принципи в визначенні напрямів музичного мистецтва;
- формування розуміння зв'язків музичного мистецтва та суспільного життя;
- вивчати розвиток музично-історичного процесу в органічному синтезі;
- необхідно процес вивчення музичних явищ синтезувати з розвитком культури та образотворчого мистецтва;
- сприяти вихованню музиканта професіонала з широким музично-культурним кругозором на базі знань і навичок, отриманих в нижчій ланці музичної освіти;
- вивчати кращі твори музичної класики, формуючи тим самим у студентів художні і музичні смаки;
- надати навички самостійного підходу до розбору та оцінки явищ музичної культури;
- навчити застосовувати отримані знання на практиці;
- викладачу потрібно коригувати перелік додаткових музичних творів в залежності від спеціалізації студентів.

2.3. Компетентності:

Інтегральна компетентність (ІК)

ІК Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері музичного мистецтва або у процесі навчання, що вимагає застосування системи інтегрованих художньо-естетичних знань з теорії, історії музики, історії мистецтва, музичного виконавства та педагогіки, та може характеризуватись певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 5 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 6 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

Спеціальні компетентності (СК):

СК 4 Здатність використовувати спеціалізовані знання з теорії, історії та методології музичного мистецтва.

СК 5 Здатність демонструвати професійні навички та уміння в

музично-теоретичній/виконавській/педагогічній/організаційно-творчій діяльності.

СК 8 Здатність оперувати професійною термінологією.

СК 14 Здатність до професійної самореалізації.

2.4. Програмні результати навчання (РН):

РН 6 Визначати зміст, форму, жанрово-стильові особливості музичного твору як на слух, так і при вивченні нотного тексту.

РН 8 Розпізнавати різні компоненти музичної мови.

РН 9 Оперувати традиційними й сучасними знаннями в контексті освітньої виконавської/музично-теоретичної/педагогічної/організаційно-творчої діяльності (відповідно до освітньо-професійної програми).

РН 13 Використовувати професійну термінологію під час виконання творчих та навчальних завдань.

РН 15 Позитивно сприймати конструктивні критичні зауваження фахівців щодо своїх навчальних та творчих результатів і використовувати їх для власного професійного розвитку.

3. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА 1

Європейське музичне мистецтво до початку XVII століття. Стародавня цивілізація, Середньовіччя, Ренесанс.

Античний театр, філософія та музика. Формування теорії музики. Значення монодії для розвитку європейської музики. Синкретизм мистецтв та наук. Формування та розвиток григоріанських хоралів. Зародження багатоголосся. Мистецтво труверів та мінезингерів. Музичне мистецтво Київської Русі. Фреска та іконопис. Григоріанський хорал та знаменний розспів. Художня культура Ренесансу. Меса, мотет, мадригал; партесний спів. Поліфонічність мислення. Формування європейських поліфонічних шкіл.

ТЕМА 2

2.1 Музична культура XVII–першої половини XVIII ст. (бароко, рококо).

Г. Ф. Гендель, Й. С. Бах

Формування нових світських музичних жанрів та шкіл. Італійська скрипкова школа. Творчість А. Кореллі («Фолія») та А. Вівальді («Пори року»: фрагменти). Народження жанру опери (К. Монтеверді (Плач Аріадни з опери «Аріадна»), Г. Персел (Арія Дідони з опери «Дідона і Еней»). Народження жанру інструментального концерту та сонати. Французька клавесинна школа: Ж. Рамо («Курка»), Ф. Куперен («Вітряні млини»). Зародження українського театру (вертеп, шкільна драма), канту, пісні-романсу.

Еволюція духовних жанрів. Німецька органна школа (Г. Бем, Й. Пахельбель, Д. Букстехуде). Формування партесного концерту. М. Дилецький: «Недільний канон».

Георг Фрідріх Гендель (1685 – 1759) – німецький композитор зламу XVII – XVIII ст. Багатогранність творчої натури композитора. Монументально-героїчний стиль та життєдайний тонус творів, органічне

поєднання лірики, героїки, трагедійності та епіки. Значний внесок у розвиток жанру опери. Значення та різноманітність інструментальних жанрів: концерто-гроссо для оркестру та різних інструментів соло, клавірні сюїти, сонати для скрипки та віолончелі, органна музика. Місце ораторії як провідного жанру останнього періоду творчості. Життєвий та творчий шлях.

Кантатно-ораторіальна творчість. Ораторія «Самсон» Г. Ф. Генделя. Перлина зрілої ораторіальної творчості композитора. Велике значення біблійських сюжетів. Величність ідеї самопожертви. Музичні характеристики дійових осіб. Співвідношення численних сольних номерів, ансамблевих та хорових сцен; їх жанрова основа та мелодійна виразність. Новаторські риси речитативу.

Сюїта для клавіру ор.7 «Пасакалія».

Йоганн Себастьян Бах (1685 – 1750) – геніальний майстер німецької музикальної культури XVII – XVIII ст. Сильова належність до епохи бароко. Виключна роль композитора в історії світової культури. Трагедія Й. С. Баха – митця, поступове розкриття в історичній перспективі глибин та масштабності музичного спадку генія. Філософія, лірика, пафос драматизму та гумористична палітра образних сфер. Широка розмаїтість жанрів. Практична обумовленість діяльності композитора. Виконавець-віртуоз, досконалий знавець конструкцій клавірних інструментів. Життєвий та творчий шлях.

Клавірна творчість. «Добре темперований клавір». Своєрідна «Музична енциклопедія» клавірного стилю. Переконливе творче рішення теоретичної ідеї температії. Художня мета циклу, її зв'язок з технічною. Малий бамівський цикл у клавірній музиці. Художньо-поетичні можливості жанру «Прелюдія та фуга», особливості музичної мови. Побудова фуги. Аналіз прелюдій та фуг: I том: c, D, g, es. II том: f. «Італійський концерт» як зразок зародження жанру сольного концерту.

Органна творчість. Хоральні прелюдії: f-moll, Es-dur. Органна токато і фуга d-moll. Драматична патетика емоцій, рельєфність музичних образів. Малий цикл в органній музиці. Імпровізаційні можливості жанру токати. Фуга: характер тематизму, форма. Значення коди. Узагальнений аналіз твору.

Кантатно-ораторіальна творчість. Меса h-moll – геніальний твір світової музичної культури. Глибина філософського змісту, велика емоційна сила твору. Поняття про жанр меси. Текст меси, переклад. Структура: 5 частин, 24 музичних номера. Багатогранна образна палітра: скорбота та мужність, страждання та радість, філософська лірика та тріумф. Контрасти, протиставлення та мелодико-інтонаційні зв'язки номерів. Роль арій, дуетів, провідне значення хорів. Аналіз фрагментів меси.

2.2 Епоха класицизму. К. В. Глюк, Й. Гайдн

Класицизм. Характеристика стилю як провідного в літературі та мистецтві XVIII – початку XIX ст. Виникнення його в умовах феодално-абсолютистського строю. Народження нового класу – буржуазії, зростання демократичної ідеології, зміни у світському загалом – концертному житті.

Кристоф Вільгельм Глюк (1714 – 1787) – німецький композитор XVIII ст., представник музичного класицизму, видатний реформатор опери-серія. Жанрова різноманітність оперного доробку: роль музичних комедій, «танцювальних

драм». Значення реформаторських опер 70-х років. Світовий резонанс діяльності К. В. Глюка, «війна глюкістів та пуччіністів». Життєвий та творчий шлях композитора.

Оперна реформа К. В. Глюка. «Орфей». Музично-естетичні засади епохи Просвіти. Принципи оперного стилю К. В. Глюка, їх викладення у передмові до партитури опери «Альцеста». Віденська та паризька редакції опери «Орфей», редакція Г. Берліоза. Сюжет та дійові особи опери. Акцент на внутрішньому розвитку драми. Емоційно-образний стиль античності, гармонійність та краса трагедії. Симетрія оперної композиції. Особливості мелодичного стилю, вокальні форми арій та ансамблів, наскрізні оперні форми.

Віденська класична школа. Загальна характеристика віденського класицизму. Віденська композиторська школа, її представники. Нові художньо-естетичні засади класичного мистецтва. Побудова сонатно-симфонічного циклу, сонатного *allegro*.

Йозеф Гайдн (1732 – 1809) – видатний австрійський композитор II пол. XVIII ст., перший представник віденського класицизму. Оптимістичне світосприйняття, філософська забарвленість та багатогранність образів. Лірико-драматичні тенденції творчості, наближеність до течії «Буря та натиск». Багато вимірні витoki творчості. Формування класичних жанрів симфонії, сонати, концерту, квартету. Сонатна форма та сонатно-симфонічний цикл у творчості Й. Гайдна. Життєвий та творчий шлях.

Симфонічна творчість. Симфонія №103. Концепція симфонії в якій відображено зародження лірико-драматичного симфонізму, образний склад симфонії. Фольклорні витoki деяких тем симфонії. Парний склад симфонічного оркестру. Функції кожної частини. Структура симфонічного циклу.

Ораторія «Пори року» – остання кульмінація творчості композитора. Величезний успіх твору. Лібрето, загально-філософське забарвлення. Втілення руссоїстських ідеалів життя людини. Кількість частин, номерна структура ораторії, драматургічний задум кожної частини. Фольклорні витoki мелодизму.

ТЕМА 3

3.1 Епоха класицизму. В. А. Моцарт, Л. Бетховен

Вольфганг Амадей Моцарт (1756 – 1791) – музичний геній австрійського походження II пол. XVIII ст., представник віденської класичної школи. Людська особистість як центр творчої уваги митця. Рівновага полярних образних сфер у творчості. Основна сфера діяльності-музичний театр, нова трактовка традиційних оперних жанрів та форм. Домінуючі жанри інструментальної музики. Якісно новий етап розвитку західноєвропейського симфонізму у творчості. Новаторський внесок композитора у розвиток фортепіанного стилю. Сфера хорової духовної музики. Життєвий та творчий шлях композитора.

Оперна реформа. Опера «Весілля Фігаро». Гостра, новаторська комедія Н. Бомарше на лібрето Л. Да Понте. Музична поетизація та лірична наповненість характерів героїв опери-буффа. Розширення жанрового змісту: лірична комедія характерів, використання рис опери-серія. Значна роль ансамблів. Індивідуалізація головних героїв у сольних номерах. Музичні портрети героїв. Аналіз опери. Опера «Чарівна флейта». Опера-зінгшпіль як національний

німецький жанр. Казкова основа лібрето опери. Основна ідея опери боротьба добра та зла, темряві та світла. Яскравість музичних характеристик героїв опери, роль ансамблів. Загальна характеристика опери по діям.

Симфонічна творчість. Симфонія №40. Формування нового жанру лірико-драматичної симфонії. Драматизація образного змісту та індивідуалізація конструкції симфонії. Значна роль сонатної форми у повільних частинах. Тематична самостійність усіх партій сонатного алегро. «Оперна афектація» мотивного складу тематизму. Аналіз твору.

Фортепіанна творчість. Фантазія і соната c-moll – зразок трагедійної концепції.

Кантатно-ораторіальна творчість. Реквієм. Останній твір композитора. Шедевр хорового мистецтва. Культовий текст заупокійної меси. Глибокий світ почуттів, відображених у змісті твору. Розвиток традицій генделевської та бахівської поліфонії. Новаторські риси гармонії.

Людвіг ван Бетховен (1770 – 1827) – провідний німецький композитор II пол. XVIII – початку XIX ст., представник віденської класичної школи. Вплив ідей Французької революції 1789 року, відображення пафосу громадянської позиції творця в образному змісті, принциповий демократизм музичної мови. Широта ліричної образної сфери, тема природи. Головні жанри і твори, багатство форм. Розширення можливостей сонатно-симфонічного циклу. Симфонізм як провідний творчий метод Л. Бетховена. Життєвий та творчий шлях.

Фортепіанна творчість. Соната №14. Поетичний задум, його відображення в авторському визначенні (соната-фантазія) та вплив на композицію сонати. Неперевершена яскравість тематизму, особливості фактурного викладення тем. Послідовний перехід від самозаглибленості 1-ї частини до бурхливої активності 3-ї частини. Соната №23. «Прометеївська» велич твору, нестерпний потік пристрастей у поєднанні з класичною побудовою сонати. Відображення оптимістичної трагедії у подібних симфонічних циклах 3 та 5 симфоній, роль «мотиву долі». Характеристика тем, провідне значення методів розробки тематизму.

Симфонічна творчість. Симфонічна увертюра «Егмонт». Концепція ідеї драми у композиції увертюри. Зміст трагедії Й. Гете та його довершене музичне втілення у монолітній формі. Вплив театральнo-видовищної естетики, три розділи увертюри як акти драми. Новаторська трактовка жанру (увертюра як програмна одночасна симфонічна п'еса), відмінність від симфонії. Симфонія №3. Ода героїці та величі духу людини. Динаміка боротьби, масштабність форми та об'ємність музичних образів. Політематичність драматичної контрастної 1-ї частини. Об'ємність траурного образу 2-ї частини. Роль теми тріо із скерцо ВагOME значення тематизму фіналу. Аналіз твору. Симфонія №5. Ідея героїчної боротьби, завоювання щастя. Програмне тлумачення. Значення теми-епіграфу, наскрізний розвиток та особливості її трансформації. 4 частини – 4 акти героїчної драми. Образний зміст та тематичне наповнення частин.

3.2 Розквіт слов'янської професійної музики на межі XVIII-XIX ст.

М. Березовський Д. Бортнянський, А. Ведель. Класицизм в Україні
Суттєві зміни у традиційній галузі церковної музики. Трансформація

хорового духовного концерту. Поява світської течії у професійній музиці (пісня-романс, інструментальна музика, опера). Церковна музика у творчості М. Березовського, Д. Бортнянського та А. Веделя. Загальна характеристика хорового духовного циклічного концерту II пол. XVIII ст.

Максим Созонтович Березовський (1745 – 1777) – високоосвічена людина, композитор великого таланту. Його творчість – початок нового етапу розвитку української музики у класичному стилі – визначне музичне явище. Життєвий і творчий шлях.

Духовні твори – видатне мистецьке явище. Ознаки нового стилю. Формування циклічного духовного концерту. *Концерт «Не отвержи мене во время старости»* – вершина творчості. Літературна основа концерту. Лірико-драматичний характер твору. 4-частинна форма. Контраст між частинами. Тематична цілісність циклу, українські національні риси. Різноманітність мелодики, інтенсивність гармонічного розвитку.

Дмитро Бортнянський (1751 – 1825) – одна з найвидатніших постатей музичного мистецтва II пол. XVIII ст. Різнобічна обдарованість, багатогранна діяльність. Композитор, співак, диригент, педагог. Життєвий та творчий шлях.

Хорові духовні концерти, в яких яскраво відображені стильові особливості його творчі. *Концерт №32 (c-moll)* на текст скорботного благального псалому №38. Три частинна форма. Відсутність темпового контрасту. Драматизм 3-ї частини. Форма фуги. Лірико-скорботна музична образність. Д. Бортнянський – класик хорової поліфонії в українській музиці. Національна самобутність музики. Яскрава мелодійність, класичні урівноваженість, майстерність у використанні хорової фактури.

Артемій Ведель (1767 – 1808) – різнобічно обдарований музикант, який має великий композиторський і професійний талант, був чудовим співаком і добрим педагогом. Життєвий і творчий шлях.

Два типи концертів. Вільна побудова хорових циклів. Перевага трьох і чотирьох частин. Принципи контрасту. Мелодичне багатство творів А. Веделя. Впливи західноєвропейської музики. Національна специфіка. Перевтілення народно-пісенних джерел, інтонацій пісень-романсів. Гармонічно-поліфонічна фактура. *Духовний концерт «Доколе, Господи, забудеш мя»*. В основі Давидовий псалом №12. Глибоко скорботний, жалібний постичний образ. Відсутність контрасту частин. Близькість до українських пісенних джерел – ліричної пісні-романсу, думи, канту.

3.3 Романтизм в європейській музиці. Ф. Шуберт

Характеристика романтизму як провідного ідейно-естетичного та художнього напрямку, що виник у європейському мистецтві на порубіжжі XVIII – XIX століть. Умови виникнення романтизму пов'язані з глибокою розгубленістю митців у політичних наслідках Великої французької революції, різким неприйняттям буржуазної моралі.

Франц Шуберт (1797 – 1828) – перший представник музичного романтизму, провідний австрійський композитор XIX ст. Автобіографічні мотиви творчості. Провідне значення жанру пісні та його реформування. Перші визначні мистецькі зразки пісенної мініатюри, пісенного циклу та ліричної симфонії нового типу

доби романтизму. Традиції віденської класичної школи. Нова якість ліричного тематизму пісенного типу. Життєвий та творчий шлях.

Пісні. Об'ємність творчого спадку, розширення жанрової традиції. Широкий діапазон тематики й образів. Принципи відбору поетичних текстів. Романтичний синтез поезії та музики. Пріоритет мелодики, функції фортепіанної партії, пісенні форми. «Серенада», «Форель», «Гретхен за прядкою», балада «Лісовий цар».

Вокальний цикл «Die schöne Müllerin» («Прекрасна мельниківна»). Поетичний цикл В. Мюллера про життя, кохання і страждання юнака-підмайстра, його сюжетний та музичний розвиток. Вступ, закінчення та дві фази композиції. Послідовна зміна настроїв, внутрішня динаміка розвитку головного образу.

«Незакінчена симфонія» як зразок романтичного симфонізму. Пріоритет Ф. Шуберта у ствердженні романтичної симфонії нового типу лірико-драматичної. Зміна внутрішньої та зовнішньої архітектоніки частини та циклу. Завершеність двочастинної симфонії. Роль теми-епіграфу вступу до 1-ї частини. Нова якість тематизму симфонії, формування музичного комплексу засобів романтичної виразності.

ТЕМА 4

4.1 Романтизм в європейській музиці. Р. Шуман, Ф. Шопен, Ф. Ліст, Г. Берліоз

Роберт Шуман (1810 – 1856) – видатний німецький композитор I пол. XIX ст., яскравий новатор. Імпульсивність та бунтарство творчої натури Р. Шумана. Складність сприйняття його музики сучасниками. Ідейно-художні погляди митця. Акцент на відображенні внутрішнього світу людини. Образність та внутрішній зв'язок музичної та літературної творчості Р. Шумана. Життєвий та творчий шлях

Фортепіанний цикл «Карнавал». Піаністична діяльність Р. Шумана. Нові елементи романтичного фортепіанного стилю. Створення особливого типу варіацій та циклічних форм (циклу мініатюр). Публіцистична спрямованість музичного твору. Зразок фортепіанної програмної музики. Оригінальність художньої форми: «мініатюрні сцени на 4-х нотах» за Р. Шуманом. Мотив ASCH як тематичне ядро, його функції.

Вокальний цикл «Любов поета». Різноманітність вокальних жанрів творчості. Лірична спрямованість як домінуючий напрям вокальної творчості Р. Шумана. Пісня-романс як провідний вокальний жанр. Сюжетність циклу Г. Гейне, принципи циклізації вокальних мініатюр. Засоби виразності та образно-емоційне наповнення пісень. Характеристика вокальної мелодики. Роль фортепіанної партії. Аналіз вибраних пісень циклу.

Фредерік Шопен (1810 – 1849) – видатний композитор-романтик I пол. XIX ст. Особливості становлення польської національної музичної школи, місце Ф. Шопена як її засновника. Всесвітня слава музики Ф. Шопена. Орієнтованість творчості лише на один інструмент – фортепіано. Особлива досконалість піаністичної манери видатного виконавця. Художні мотиви творчості, об'єднання ліричного коду образів з героїко-драматичним змістом. Національна

спрямованість творчості. Життєвий та творчий шлях.

Фортепіанна творчість. Мазурки, полонези, вальси, ноктюрни, прелюдії, етюди. Мазурки: *op. 68. №2 a-moll, op. 68. №3 F-dur.* Втілення народних музично-поетичних образів, самотність стилю, відсутність цитування. Різноманіття образів. Взаємодія мазурок, образний контраст сфер. **Полонез A-dur.** Розширення жанрового змісту та виражальних засобів. Танець як символ Польщі. Монументальні форми полонезів як відображення історичних та епіко-героїчних образів. **Вальс a-moll.** Поетичне перетворення танцювального жанру. Аналіз вибраних творів. **Ноктюрн c-moll.** Характерний жанр романтичної музики. Історія жанру. Інтонаційна виразність мелодики. Аналіз вибраних творів. **Прелюдії: №№ 4, 6, 7, 15, 20.** Природна імпровізаційність мініатюр та нові романтичні риси жанру. Багатоплановість музично-поетичного змісту та різноманітність форм. Самостійність та взаємозв'язок п'єс циклу 24 прелюдії *op. 28.* Аналіз вибраних творів. **Етюд E-dur.** Новий зміст та перспективи розвитку жанру. Взаємозв'язок технічних та художніх завдань, формування концертного стилю. Аналіз творів.

Балада №1. Розгорнута інструментальна форма та її зв'язок з жанром літературної романтичної балади. Мелодико-гармонійна виразність тематизму. Особливості романтичних засобів виразності, трактовка форм.

Соната №2. «Симфонічний» масштаб фортепіанного твору. Особисті почуття композитора та трагічної долі пригніченого народу. Чотири частини як етапи еволюції: від психологічної драми до епічної картини трагічного смутку. Соната як музична містерія смерті. Особливості сонатного циклу.

Ференц Ліст (1811 – 1886) – видатний угорський композитор-романтик, піаніст, диригент, педагог, музичний письменник та громадський діяч II пол. XIX ст., засновник національної композиторської та виконавської школи. Органічне поєднання угорських народних рис та досягнень європейської професійної музики. Демократизм та гуманізм ідейного змісту творчості Ф. Ліста. Програмність та монотематизм як основні творчі установки. Створення нового жанру симфонічної поеми, значне оновлення традиційних жанрів фантазії та транскрипції. Життєвий та творчий шлях.

Фортепіанна творчість. «Угорські рапсодії»: №2. Демократизм музичної мови, надзвичайна популярність творів, основні риси жанру рапсодії. Варіаційний розвиток двох контрастно протиставлених тем: повільної теми пісенно-речитативного характеру та танцювальної теми. **Соната для фортепіано h-moll.** Провідний твір світового фортепіанного репертуару. Багатство образного змісту. Вплив поетичного задуму на нове трактування жанру сонати, перетворення циклу на одночастинну сонату-поему. Самостійність та відокремленість розділів сонатної форми, рельєфний, афектований тематизм. Принцип монотематизму.

Симфонічна творчість. Симфонічна поема «Прелюди». Новий жанр одночастинної програмної симфонічної поеми. Узагальнюючий принцип програмності. Послідовне втілення загальної музично-поетичної ідеї, використання принципу монотематизму. Особливості форми.

Гектор Берліоз (1803 – 1869) – французький диригент, письменник,

музичний критик та видатний композитор романтик I пол. XIX ст., засновник програмного симфонізму. Реформатор традиційних жанрів (поєднання елементів опери, ораторії та симфонії). Театральність, живописність та монументальність музичного стилю. Новаторство музичної мови, особливості гармонії, інструментовки та тембрової специфіки оркестровки.

Особливості оркестрового письма Г. Берліоза на прикладі «Фантастичної симфонії». Перша програмна західноєвропейська симфонія, маніфест французького романтизму. Екзальтація почуттів, медитативні настрої, виключне почуття самотності, іронія та гротеск твору. Театралізація симфонії, оригінальність поєднання двох жанрів – опери та симфонії. Програмна та сюжетна фабула симфонії. Особливості симфонічного циклу. Наявність лейтмотиву та його трансформації.

4.2 Українська музика першої половини XIX ст.

С. С. Гулак-Артемівський

Зародження жанру опери в українській музиці. Збагачення музичного життя на Україні новими формами. Розширення функціонування домашніх концертів, виникнення музичних гуртків, аматорсько-професійних виконавських колективів. Відкриття перших філармонічних товариств, міські концерти. Продовження діяльності аматорських театральних труп в Україні. Репертуар – твори І. Котляревського та ін., велика роль гастрольних труп.

Семен Степанович Гулак-Артемівський (1813 – 1873) – видатний український композитор, оперний співак, драматичний актор та суспільний діяч. Життєвий та творчий шлях.

Продовження в опері «Запорожець за Дунаєм» традицій українських опер початку XIX ст. Романтичні риси опери. «Запорожець за Дунаєм» – повноцінна народно-національна опера. Започаткування тенденцій поєднання національних традицій з традиціями європейської опери. Перша лірико-комічна українська опера. Історичне підґрунтя – відображення драматичного періоду в українській історії XVIII ст. Створення лібрето на основі історичних фактів. Глибокий реалізм і народність опери. Драматургія опери – три лінії розвитку. Романтичні тенденції – яскрава народність, національна виразність музики, опора на фольклорні джерела, на міську пісню-романс. Емоційні почуття ліричних персонажів. Елементи німецького зінгшпілю та італійської опери-буффа. Ідеалізація образу Султана. Особливе значення ансамблів та фінальних сцен у розвитку дії.

4.3 Романтизм другої половини XIX ст. Дж. Верді, Р. Вагнер

Джузеппе Верді (1813 – 1901) – видатний італійський оперний композитор II пол. XIX сторіччя. Значна популярність творчого доробку Дж. Верді. Вершина світового реалізму оперного мистецтва. Музичний стиль як відображення природної схильності до театральності, гостроти та глибини у характеристиці дійових осіб та сценічних ситуацій. Взаємовплив пісенних витоків італійської кантילени та вокальної декламації. Соціально-викривальні ідеї, історично-героїчні сюжети, психологічні драми. Життєвий та творчий шлях.

Опера «Ріголетто» як зразок лірико-психологічної драми. Сюжет драми В. Гюго та його ідея. Особливості жанру психологічної драми та її риси в опері.

Контраст як основний принцип оперної дії. Складність та багатогранність образу Ріголетто. Лейтмотивна система в опері, значення лейтмотиву прокляття.

Опера «Травіата». Сучасний гостро драматичний сюжет. Лібрето опери, різниця у трактовці образів, порівняно з твором О. Дюма «Дама с камеліями». Опера – портрет, особливості жанру та музичної драматургії опери. Новаторський підхід до трактовки лейтмотивного розвитку.

Ріхард Вагнер (1813 – 1883) – видатний німецький композитор, диригент, драматург, музичний письменник II пол. XIX сторіччя. Оперна творчість Р. Вагнера як кульмінація у розвитку романтичної опери. Принципова опора на середньовічний національний епос Німеччини. Новаторська оперна естетика: її викладення у літературних трактатах прояв у музично-сценічних творах. Життєвий та творчий шлях.

Оперна реформа Р. Вагнера. Новаторські погляди композитора з приводу трактування жанру опери. Романтичні теми та образи, їх узагальнений-етичний зміст. Динамічні та драматургічні можливості лейтмотивного принципу в опері. Особливості номерної структури. Симфонізація опери. Сучасний етап Байройтських театральних фестивалів.

Загальна характеристика увертюри до опери «Тангейзер». Геніальний твір програмно-симфонічної музики, узагальнення тематизму та драматичної суті опери. Роль мотиву пілігримів, експресивне та театральне втілення образу Венери, контрастність три частинної композиції. Аналіз твору.

Опера «Лоенгрін» – яскравий зразок романтичної опери Німеччини. Середньовічна легенда та лібрето опери. Актуальність теми долі митця у сучасному світі фальші та інтриг. Загальний конфлікт опери, характеристика дійових осіб. Специфіка засобів виразності, спорідненість музичних характеристик образів Ельзи та Лоенгріна. Музика опери як послідовна система лейтмотивів. Роль музичної «теми заборони», симфонічні епізоди та дуети в опері.

ТЕМА 5

5.1 Романтизм другої половини XIX ст. Ш. Гуно, Ж. Бізе, К. Сен-Санс, Е. Гріг, Б. Сметана, А. Дворжак

Шарль Гуно (1818 – 1893) – французький органіст, диригент, громадський діяч та видатний композитор II пол. XIX сторіччя, фундатор жанру французької реалістичної опери. Життєвий та творчий шлях.

Загальна характеристика оперної творчості на прикладі опери «Фауст». Сюжет Й. Гете, акцент на лірично-побутових лініях трагедії. Риси жанру французької ліричної опери. Провідний мелодичний стиль опери та його зв'язок з жанром побутового романсу. Індивідуальна виразність психологічних героїв опери, оперні форми. Узагальнений аналіз фрагментів опери.

Жорж Бізе (1838 – 1875) – видатний французький композитор та піаніст II пол. XIX ст. Тематика його творчості, основне коло образів, театральньо-сценічна спрямованість творчості. Розвиток традицій музичного театру та збагачення оперного жанру. Всесвітня слава останніх творів майстра. Життєвий та творчий шлях.

Опера «Кармен» як зразок реалістичної музичної драми. Новела

П. Меріме та її трактування. Оптимістична трагедія життєвої драми. Герої та напружений драматичний конфлікт в опері. Особливості його втілення та риси композиції драматургії. Пісенна танцювальна стихія оперного образу Кармен, наскрізний розвиток головних образів.

Камілл Сен-Санс (1835 – 1921) – видатний французький композитор кінця XIX – початку XX ст. був багатогранною особистістю. Піаніст-віртуоз, диригент, критик К. Сен-Санс цікавився літературою, астрономією, зоологією, ботанікою, любив багато подорожувати. Творчий доробок. 11 опер («Жовта принцеса», «Сріблястий дзвіночок», «Самсон і Даліла», «Варвари» тощо), симфонічні твори (три симфонії (третя – «Симфонія з органом»), симфонічні поеми – «Фаетон», «Танець смерті» та інші.), концерти (5 фортепіанних, 2 скрипкових, віолончельний та ін.), вокальні твори (близько 100 романсів, ряд хорів, меса, Різдвяна ораторія, Реквієм тощо), літературні твори (збірка статей «Гармонія та мелодія», «Портрети і спогади» та інші). Тематика. Міфологічна, пейзажно-поетична, лірична, споглядальна. Стиль: романтично-імпресіоністичний.

Едвард Гріг (1843 – 1907) – видатний норвезький піаніст, диригент, музичний діяч та композитор II пол. XIX ст., засновник національної композиторської школи. Вплив європейського романтизму на композиторські доробки Е. Гріга. Національні витoki творчості композитора. Майстер фортепіанної мініатюри та камерно – вокальної музики. Тонкий лірик та колорист звукопису. Провідне значення образів та сюжетів народних легенд. Зв'язок музичної стилістики композитора з норвезьким фольклором. Загальна характеристика творчості за жанрами. Біографія за періодами.

Концерт для фортепіано з оркестром. Концерт для фортепіано з оркестром. Видатний твір, перлина концертного репертуару. Концертна форма у творчості. Розвиток ліричних традицій романтичних концертів Ф. Шопена та Р. Шумана. Національний характер та театральна яскравість тематизму.

Оркестрові сюїти з музики до драми «Пер Гюнт». Драма Г. Ібсена та її музичне трактування. Поетичні образи та відповідні засоби виразності сюїти. Оркестровий колорит.

Бедржих Сметана (1824 – 1884) – розквіт чеської національної культури на початку XIX ст. Б. Сметана – класик чеської музики, творець самобутніх жанрів: оперної, симфонічної, хорової, вокальної музики. Жанри, тематика, коло образів. Риси стилю, які відобразили своєрідність національної культури. «Продана наречена» – побутова комічна опера на народний сюжет. Демократизм музичної мови. Характеристика основних героїв. Симфонічна поема «Влтава» – особливості втілення програмного задуму у драматургії поеми. Патріотичність змісту.

Антонін Дворжак (1841 – 1904) – видатний чеський композитор-класик, засновник сучасної чеської композиторської школи. Демократична спрямованість, яскраве запровадження слов'янської національної ідеї в творчості композитора. Широкий обсяг жанрів, значний творчий доробок. Життєвий шлях за періодами.

Симфонічна творчість. Симфонія «З Нового Світу» – вершина чеської

симфонічної музики. Синтез різноманітних фольклорних напрямків чеської та американської музики. Вплив літератури Америки на задум симфонії. Образи симфонії, героїко-драматичні мотиви. Синтез класичних та романтичних рис симфонії. Національні витоки тематизму симфонії (слов'янські, чеські, негритянський спірічуелс, мотиви індіців). Незвичайна ладова колористика тематизму. Значення наскрізних музичних тем.

«Слов'янські танці»: e, g.

5.2 Мистецтво України другої половини XIX ст.

М. Лисенко М. Колачевський

Микола Віталійович Лисенко (1842 – 1912) – класик української музики, фундатор національної композиторської школи. Різнобічна діяльність М. Лисенка: композитор, піаніст, диригент, педагог, фольклорист та музично-громадський діяч. Завдання національно-культурного відродження. Звернення до найважливіших тем української історії. Створення всіх основних жанрів професійної музики. Життєвий та творчий шлях.

Загальна характеристика творчості. Велика музична спадщина: понад 500 обробок народних пісень, 10 опер, 120 камерно-вокальних творів, понад 40 хорових творів, 3 симфонічні твори, близько 60 фортепіанних творів. Обробки народних пісень. Нове ставлення композитора до фольклору. Жанрова різноманітність та жанрова класифікація обробок народних пісень. Новаторські риси обробок.

М. Лисенко – новатор у хоровій музиці. Створенням ним жанру поеми-кантати. Синтез стилістики народних жанрів. Хорова поема «Заповіт» (1868), кантата «Б'ють пороги» (1878), «На вічну пам'ять Котляревському» (1895), «Радуйся, ниво неполітая» (1883), молитва-гімн «Боже великий, єдиний» на слова О. Кониського (1885). Камерно-вокальні твори.

Опера «Тарас Бульба». Найвидатніше досягнення оперної творчості М. Лисенка. Історико-героїчна народна драма. Історія створення і постановки опери. Редакції твору. Літературне першоджерело та лібрето. Сюжет опери. Втілення національно-визвольної боротьби та героїко-патріотичної ідеї. Переплетення двох драматургічних ліній опери. Конфліктна драматургія. Характеристика музичних образів. Створення багатопланового образу українського народу. Розкриття основної ідеї опери через образи Тараса, Кобзаря, Остапа. Ліричний образ Андрія. Глибоко драматичний образ Насті. Зв'язок музичних характеристик героїв з народно-пісенними жанрами. Народні сцени. Їх роль у розвитку героїко-патріотичної ідеї опери. Характеристика польського табору. Роль оркестру в драматургії опери.

Михайло Колачевський (1851 – 1907) – відомий митець II пол. XIX ст., один з перших авторів української симфонії, сучасник М. Лисенка. В його творчому доробку «Реквієм», Струнний квартет, фортепіанне тріо, хори, фортепіанні твори, романси. Життєвий та творчий шлях.

«Українська симфонія» - важливий етап розвитку української симфонічної музики. Лірико-жанровий тип. Близькість до традицій західноєвропейської музики з українською народною пісенністю. Створення романтичної симфонії з яскравим народним колоритом. Традиційний склад оркестру. Чотиричастинний

цикл. Висока професійна майстерність композитора.

ТЕМА 6

6.1 Італійський веризм: П. Масканьї, Р. Леонкавалло, Дж. Пуччіні

Італійський веризм. Поняття про веризм – ведучий напрямок оперної музики на межі XIX – XX ст. Прогресивність творчих пошуків веристів, які продовжували кращі традиції реалістичного мистецтва. Поширення в творчості веристів традицій французької ліричної опери. Демократичність сюжетів, образів, прагнення до простої музичної мови.

П'єтро Масканьї (1836 – 1945) – творець першої верістської опери. Творче обличчя. Опера «Сільська честь» – драма кохання, передана простою емоційною музикою, що опирається на пісенний фольклор Італії. Особливості драматургії і засобів музичної виразності.

Руджеро Леонкавалло (1857 – 1919) – видатний представник веризму в італійській музиці. Творче обличчя. Опера «Паяци» – друга верістська опера, яка розкриває у яскравому сценічному втіленні драму ревнощів. Своєрідне відображення в опері верістської естетики. Риси театру масок у поєднанні з яскравими психологічними характеристиками. Численність контрастів при цілеспрямованості та напруженості розвитку єдиної драматургічної лінії.

Джакомо Пуччіні (1858 – 1924) – видатний оперний композитор на межі XIX – XX ст. Продовження в його творчості кращих традицій світового оперного мистецтва. Зв'язок з направлення веризму. Збагачення кола тем, образів, сюжетів, прийомів музично-драматичного розвитку. Короткий огляд життєвого та творчого шляху.

Додержання принципів верістської естетики в опері «Богема». Сюжети, образи драматургії, особливості музичної мови, оркестровки оперних творів Дж. Пуччіні. Значення творчості Дж. Пуччіні для наступних поколінь оперних композиторів.

6.2 Французький імпресіонізм: К. Дебюссі, М. Равель

Французький імпресіонізм. К. Дебюссі і М. Равель – видатні французькі композитори межі XIX – XX ст., засновники музичного імпресіонізму.

Поняття імпресіонізму – одне із значних напрямків у живопису, літературі, та музиці кінця XIX – початку XX ст. Основа творчого методу – прагнення відобразити враження оточуючого світу у швидкоплинних замальовках, що змінюють один одного образах. Характерне коло образів і сюжетів. Провідна роль пейзажних мотивів, особливе втілення фантастичних образів, давнини.

Перебільшене звернення до інструментальних та вокальних мініатюр. Збагачення фарбово-колеристичних засобів музичного вираження, в особливості, ладо-гармонічної мови, інструментовки. Створення нового фортепіанного стилю.

Клод Дебюссі (1862 – 1918) – яскравий представник французького імпресіонізму. Риси стилю. Зв'язок з художніми течіями часу. Періодизація творчості, жанрова палітра. Життєвий та творчий шлях.

Симфонічна творчість. Еволюція. Риси стилю. Особливо виразна роль оркестровки. «Післяполудневий відпочинок фавна» – характерний зразок імпресіоністичного звукопису. Своєрідність програми. Статичний, споглядальний характер музики. Композиція. Визначальне значення барвисто-колеристичного

початку в драматургії в оркестровій прелюдії «**Ноктюрни**».

Моріс Равель (1875 – 1937) – видатний представник французького музичного мистецтва на межі XIX – XX ст. Яскрава національна основа музики. Використання в ній виражальних засобів іспанського та французького фольклору. Інтерес до народної творчості інших національностей. Яскравість та контрастність образно-художнього змісту більшості творів М. Равелю. Імпресіоністичні риси стилю композитора. Життєвий та творчий шлях.

«**Болеро**» – один із видатних творів французької симфонічної музики XX ст. Програмний задум. Своєрідність трактування жанру симфонічних варіацій. Ведуча роль оркестровки в драматургії твору.

6.3 Австро-німецька школа II половини XIX–початку XX ст.

Г. Малер, Р. Штраус

Європейське музичне мистецтво на перетині XIX – XX ст. Його складний та суперечливий характер, відбиваючий глибоку кризу буржуазного суспільства та його ідеологію. Крайнє загострення ідейних протиріч у буржуазному музичному мистецтві цього періоду. Відхід від життєвої реальності мистецтва, часте звернення до містичних сюжетів. Поява ряду крупних художників – Г. Малера, Р. Штрауса, творчість яких відрізняється яскравим і у ту ж мить продовжує найкращі традиції класичного і романтичного мистецтва.

Густав Малер (1860 – 1911) – великий австрійський композитор на межі XIX – XX ст. Відображення в творчості протиріч і конфліктів епохи. Зв'язок з традиціями пізнього романтизму, зародження експресіонізму в творчості Г. Малера. Синтез мистецтв в його творчості. Характеристика основних етапів життєвого і творчого шляху. Різноманітність діяльності Г. Малера – композитора, піаніста, диригента, педагога.

Симфонічна творчість. Образний ряд. Концепції. Нові творчі прийоми симфонічного письма. **Симфонія №4.** Філософський характер змісту. Специфічне відображення у симфонії особливостей віденського класичного стилю. Камерність твору. Риси драматургії. Особлива роль фіналу у розкритті симфонічної концепції.

Ріхард Штраус (1864 – 1948) – видатний німецький композитор межі XIX – XX ст. Коротка характеристика життя та творчості. Різноманітність діяльності Р. Штрауса як композитора, диригента, суспільного діяча. Відображення в творчості оптимізму світовідчуття. Жанри. Огляд оперної творчості.

Програмні симфонічні твори – ведуча область творчості Р. Штрауса. Зв'язок із програмним симфонізмом творчості Г. Берліоза, Ф. Ліста, симфонічним методом Р. Вагнера. Коло тем і сюжетів. Яскравість, характерність музичних образів, блискуче володіння прийомами симфонічного розвитку і оркестрового письма. **Симфонічна поема «Тіль Уленшпінгел».** Новий підхід до жанру. Особливості трактування сюжету. Драматургія. Оркестровка. Специфіка музичної мови.

6.4 Музична культура України на межі XIX–XX ст.

М. Леонтович, К. Стеценко, Я. Степовий, С. Людкевич

Микола Леонтович (1877 – 1921) – видатний український композитор, хоровий диригент, педагог, музично-громадський діяч. Продовжувач традицій М. Лисенка. Життєвий та творчий шлях.

Основна музична спадщина – близько 200 обробок народних пісень для хору, 4 хорові поеми, духовні твори, опера. 2 етапи творчості: 1) (до 1904 року) – спроба запису і аранжування народної пісні у традиціях М. Лисенка; 2) хори на літературні тексти – «Льодолом», «Легенда», «Літні тони», «Моя пісня». Духовні твори. Опера «На русалчин Великдень». Унікальність творчої спадщини.

Обробки народних пісень. Естетичне положення М. Леонтовича. Різноманітність щодо жанрових типів й образів. Основний принцип обробки – підкреслення найсуттєвішого елементу музичного образу. Характерні особливості обробок: збереження народної мелодії, динамічне розкриття її, підпорядкованість засобів обробки образному змісту, ладо-інтонаційним особливостям першоджерела. Зумовленість структурних, ладо-гармонічних та фактурних засобів обробки типовими прийомами українського музичного фольклору. Яскраво індивідуальний стиль. Світове визнання художніх досягнень.

Кирило Стеценко (1882 – 1922) – видатний український композитор, музично-громадський діяч, педагог, музичний критик і хоровий диригент. Основні жанри творчості: обробки народних пісень, хорові мініатюри, кантати, солоспіви, опери, музика для театру, духовні твори. Життєвий та творчий шлях.

Досягнення в хоровому та оперному жанрах. Кантати «Шевченкові» та «Єднаймося». Праця священнослужителя у селі Голово-Русаві (1912-1917). Різномісна музично-громадська діяльність після 1917 року. Організація двох мандрівних капел. Створення монодрами «Іфігенія в Тавриді», дитячих опер, обробок народних пісень. Хоровий жанр – найулюбленіший у творчості К. Стеценка. Прагнення до розкриття внутрішньо-конфліктних явищ, до створення психологічно-поглиблених характеристик образів. Різноманітна тематика, образність, жанрові типи і форми. Ліро-епічна сфера ранніх хорових творів – пісенна узагальненість, однорідність настрою, народнопісенні інтонації, підголоскова фактура. Менша залежність зрілих творів від пісенних джерел. Органічне проникнення в хорову фактуру інтонаційного елементу. Кантата «Шевченкові». Духовні твори. Солоспіви. Різноманітність образів, типів та способів розкриття. Шевченківська тема у творах К. Стеценка.

«Прелюд пам'яті Шевченка». Звернення до творчості Л. Українки, В. Самійленка, О. Олеся. Змістовність і краса солоспіву. Ранній період: «Плавай, плавай, лебедонько» – драматичний монолог. Психологічна правдивість. **«Вечірня пісня»** – рельєфність, емоційна наснага образів. Продовження традицій М. Лисенка – драматизація жанру, розширення його лексичної сфери.

Яків Степовий (1883 – 1921) – видатний український композитор, публіцист, педагог, музично-громадський діяч. Основні жанри творчості: вокальні цикли, солоспіви, фортепіанні мініатюри, обробки народних пісень. Життєвий та творчий шлях.

Композиторська творчість – збірник «Проліски», гармонізація 50 народних

дитячих пісень для хору, створення фортепіанних мініатюр. Камерно-вокальна творчість. Я. Степовий – майстер жанру романсу, тонкий художник-психолог. Тісний зв'язок пісень і романсів з образно-інтонаційним змістом музичного фольклору, зокрема ліричного характеру. Багатогранне розкриття образу народу, картин природи. **Вокальний цикл «Барвінки»** на тексти Т. Шевченка, Л. Українки, І. Франка та М. Чернявського. 16 яскраво національних творів. Особливість музичної мови: виразна мелодика, її зв'язок з фольклорними джерелами, декламаційність. Виразність гармонії та фактури. «Пісні настрою» - 9 романсів на тексти О. Олесья. Новий підхід до зв'язку слова і музики, новий тип мелосу. Глибоке розкриття образності текстів. Часті ладо-гармонічні відхилення та її вплив на специфіку і ладо тональність мелодики.

Станіслав Людкевич (1879 – 1979) – видатний український композитор, музикознавець, фольклорист, педагог, музично-громадський діяч. Основні жанри творчості: обробки народних пісень, хорові, вокально-симфонічні твори, кантати, симфонічні, камерно-вокальні твори, опера «Довбуш». Значення Т. Шевченка у творчості С. Людкевича. Життєвий та творчий шлях. Значення впливу М. Лисенка. Демократична спрямованість творчості. Яскраво національний колорит. Особливості творчого стилю.

Кантата-симфонія «Кавказ» (1 частина). Соціальна спрямованість твору, в основі якого однойменна поема Т. Шевченка. Ідея нескореності народу, пафосу революційної боротьби. Масштаб композиції, конфліктна драматургія. Спорідненість із симфонічним циклом, глибина музичної концепції, послідовність її розкриття та симфонічні принципи втілення. Органічне поєднання образного змісту поеми з особливостями музичної форми. Контрастна сфера образів, тематичне об'єднання матеріалу.

6.5 «Нововіденська школа». А. Шенберг, А. Берг, А. Веберн

«Нововіденська школа». Складний, суперечливий характер музичного мистецтва першої половини ХХ ст. Відображення в ньому проблем соціально-суспільного життя. Зв'язок з філософськими, літературно-художніми течіями того часу. Нові стильові течії: експресіонізм, урбанізм, фонізм, футуризм, неокласицизм, неофольклоризм. Народження атональної, політональної музики, додекафонної системи.

Арнольд Шенберг (1874 – 1951) – великий австрійський митець ХХ ст. Суперечливий характер творчості. Прояв в його музиці найбільш гострих моментів у розвитку європейського мистецтва початку століття: експресіоністична напруга у показі внутрішнього світу людини, химерність сюжетного змісту в ряді творів перших десятиліть ХХ ст. (монодрама «Очікування»). Перебільшення у виразних засобах, народження додекафонної системи як провідного художнього і стилістичного методу А. Шенберга. Вокальна драма «Місячний П'єро».

Альбан Берг (1885 – 1935) – автор однієї з видатних опер ХХ ст. «Воццек». Коротка характеристика музичної мови фрагментів опери.

Антон Веберн (1883 – 1945) – видатний і оригінальний автор інструментальних камерних мініатюр. «П'ять п'єс для оркестру» ор. 10 як зразок зрілого стилю композитора.

ТЕМА 7

7.1 Неофольклорні тенденції у творчості європейських та українських композиторів: Б. Барток, І. Стравінський, В. Косенко, Л. Ревуцький, Б. Лятошинський

Бела Барток (1895 – 1986) – видатний угорський національний композитор. Різноманітність діяльності як композитора, піаніста, вченого фольклориста, педагога. Гуманізм творчості, його яскрава національна основа. Оригінальні відкриття Б. Бартока, створення нового ладо-гармонічного стилю, особлива роль метроритму в його творах. Оригінальне поєднання в творчості традицій з новаторськими виражальними засобами. Короткий огляд життєвого і творчого шляху Б. Бартока.

Опера «Замок герцога Синя Борода» – видатне досягнення періоду становлення нового стилю композитора. Експресіоністичні риси розкриття психологічної драми. Розвиток речитативно-декламаційних принципів у вокальній творчості.

Ігор Стравінський (1882 – 1971) – один з найвидатніших композиторів ХХ ст. Значення для історії сучасної музики. Різноманітні зв'язки з найновішими явищами мистецтва. Неофольклоризм, національні витoki, сміливість творчих рішень. Зміна музичних стилів на протязі музичного шляху. Період «неокласицизму» 30 – 40 років (балети «Пульчинела», «Орфей», симфонія у 3-х частинах), використання серійної техніки в творах 50-х років (балет «Агон»). Оперні твори пізнього періоду. Значення духовних творів. Сфера творчості І Стравінського, жанри, основні твори, риси новаторства у музичній мові. Вплив І. Стравінського на музику ХХ століття.

«Весна священна» – балет, який вплинув на розвиток музичного мистецтва ХХ ст. Історія створення і постановки. Зміст балету. Особливості музичної драматургії. Новаторські прийоми письма. Роль ритму, гармонії, оркестрових засобів.

«Симфонія псалмів»

Віктор Косенко (1896 – 1938) – видатний український композитор, піаніст, педагог, музично-громадський діяч. Основні музичні жанри: камерно-вокальні, камерно-інструментальні, симфонічні, музика для дітей. Життєвий та творчий шлях.

Камерно-вокальна творчість. Продовження класичних традицій. Прагнення розкрити широке коло переживань – від тихого смутку до пристрасного поривання. Органічне поєднання мелодії та змісту слова. Ліричні романси. «Старовинна пісня», «Коли б то ти могла». Виразні декламаційні інтонації. Особливості фортепіанного супроводу.

Лев Ревуцький (1889 – 1977) – видатний український композитор, педагог, вчений, музично-громадський діяч. Основні музичні жанри: обробки народних пісень, хори, фортепіанні твори, кантат «Хустина», Симфонія №2, фортепіанний концерт. Продовжувач традицій М. Лисенка. Життєвий та творчий шлях композитора. Значення творчості Л. Ревуцького.

Симфонія №2 e-moll, 1927 (II ред. – 1949, III ред. – 1960). Становлення і проблеми розвитку національного симфонізму. Історія створення симфонії №2. Вершина творчості композитора. Народність її змісту і тематизму. Художня концепція твору. Новий інтонаційно-образний контекст симфонії. Органічне поєднання лірико-драматичного та лірико-епічного типів симфонізму. Перевага варіаційних прийомів розвитку. Будова симфонії. Ліричне завершення I-ї частини, образна багатоплановість II-ї частини, динамізм фіналу. Багатство оркестровки. Значення симфонії.

Борис Лятошинський (1895 – 1968) – один з найважливіших український композиторів, фундатор композиторської школи, талановитий педагог та музично-громадський діяч. Основні жанри творчості: Обробки народних пісень, хори, камерно-вокальні та камерно-інструментальні твори, 2 опери, 5 симфоній, симфонічні поеми, музика до кінофільмів. Життєвий та творчий шлях. Новаторство. Еволюція стилю.

Обробки народних пісень. Творчий підхід до фольклорних джерел. Спільність з творчим методом Л. Рєвуцького. Розкриття нових особливостей гармонічного осмислення народної мелодії за допомогою різних видів композиторської техніки XX ст. Особлива увага о драматичних пісень, до мелодій з цікавою ладовою будовою. Значне місце посідають гостро напружені гармонічні сполуки. Активна динамізація музичної тканини. Різноманітні види обробок: драматичні, ліричні, жартівливі. Поліфонічні прийоми розвитку. Вплив народно-пісенного багатоголосся. Розквіт хорової творчості у після воєнні роки. Звернення до поезії Т. Шевченка – драматичних, з трагічним пафосом творів. «Тече вода в синє море» – один з найпоетичніших творів композитора. Драматизм та епіка твору. Використання елементів давнього фольклору – дум, історичних пісень. «Із-за гаю сонце сходить» – твір драматичного змісту. Спорідненість із попереднім хором. Творчий розвиток традицій світової та української хорової класики. Багатство виражальних засобів хорового письма.

Симфонія h-moll, 1951 (2 ред. – 1955). Одне з вершинних явищ українського симфонізму. Історія створення. Багатоплановість, поєднання драматичного, трагічного й епічного. Узагальнене відображення теми боротьби. Ідея твору – перемога добра над злом. Протиставлення двох образно-інтонаційних сфер – основа музичної драматургії симфонії. Наскрізний розвиток твору. Трансформація музичних образів. Особливості сонатно-симфонічного циклу. Роль розробковості в I, II, IV частинах. Використання різних прийомів поліфонічної техніки. Особливості оркестровки.

7.2 «Французька шістка»: А. Онеггер, Д. Мійо, Ф. Пуленк

«Французька шістка» – група ведучих композиторів Франції першої половини XX ст. Відображення в їх творчості особливої художньої атмосфери Парижу XX ст. Естетичні принципи групи. Пошуки нових шляхів у мистецтві. Вплив постімпресіонізму, дадаїзму, урбанізму на композиторів «шістки». Творчі концепції і особливості їх втілення.

Артюр Онеггер (1892 – 1955) – найвидатніший представник групи, композитор-публіцист. Широкий діапазон творчості. Оновлена ладо гармонійна палітра. Принцип лінеарності з ознаками політональності. Розробка нових

жанрів. Короткий огляд життєвого і творчого шляху.

Поема «Пасіфік 231» – яскраве відбиття урбаністичних тенденцій у музиці. Ідея твору і особливості її втілення.

Даріус Мійо (1892 – 1974) – видатний представник «Шістки». Радикалізм позицій композитора. Схильність до експериментування, пошуки шляхів оновлення музичної мови в політональності. Короткий огляд життєвого і творчого шляху. *Балет «Бик на даху»* – музичний фарс, що яскраво втілює риси стилю Д. Мійо. Поєднання ритмів бразильських народних мелодій з сучасними засобами виразності. *«Скарамуш»* - концертна п'єса для двох фортепіано.

Франсіс Пуленк (1899 – 1963) – самобутній представник «шістки». Багатожанровість творчості. Поєднання простоти з суто сучасними засобами. Коротка характеристика життєвого та творчого шляху. Своєрідність оперної творчості, її жанрові різновиди. *«Людський голос»*. Особливості трактування жанру моноопери. Інтенсивний музично-психологічний розвиток. Узагальнена виразність музичного образу. Особливості принципів вокального інтонування. Роль оркестру.

7.3 К. Орф, П. Гіндеміт

Карл Орф (1895 – 1986) – видатний німецький композитор і педагог. Самобутність творчого напрямку. Створення кантати і опери нового типу. Короткий огляд життя і творчості. *Сценічна кантата «Карміна Бурана»* – зразок нового синтетичного вокально-симфонічного жанру, поєднуючого риси кантати, опери, драматичного спектаклю, елементи хореографії.

Пауль Гіндеміт (1895 – 1963) – один із найяскравіших композиторів-неокласиків, композиторів-поліфоністів ХХ ст., музичний теоретик, мультиінструменталіст. Творчий шлях композитора: франкфуртський, берлінський періоди, конфлікт із нацистським режимом та вимушена еміграція до США. Стильові пошуки та експерименти у 20-х роках та прихід до естетики неокласицизму в циклі *«Камерних музик»*. Ідея Gebrauchsmusik. Музично-теоретична система П. Гіндеміта: дванадцятитонові хроматична тональність, теорія рядів. Музичний аналіз *«Камерних музик»*, фортепіанного циклу *«Lucius tonalis»*, симфонії *«Художник Матіс»* в контексті естетики композитора.

7.4 Творчість композиторів США Ч. Айвз, С. Барбер, Дж. Гершвін

Творчі пошуки та експерименти американських композиторів у першій половині ХХ ст. Значення творчості Ч. Айвза як засновника американської композиторської школи ХХ ст. Творчий шлях композитора. Жанри творчості композитора, вагомість інструментальної музики. Риси стилю Ч. Айвза: поєднання елементів фольклору зі складною атональною та політональною гармонією, чвертьтонова система. Музичний аналіз найвідоміших інструментальних творів Ч. Айвза Симфонії № І. *«Запитання без відповіді»* для симфонічного оркестру, Три чвертьтонові п'єси для фортепіано та ін.

Джорж Гершвін (1899 – 1937) – видатний американський композитор ХХ ст. Основні витoki його творчості – національний негритянський фольклор (блюз, спірічуелс), побутові жанри (пісня, марш), американський джаз. Основні етапи життєвого та творчого шляху.

«Рапсодія у стилі блюз» – зразок поєднання симфонічної музики з елементами джазу.

«Поргі і Бесс» – перша американська національна опера, драма із негритянського життя. Втілення в ній окремих рис бродвейських музичних спектаклів. Особливості драматургії, музичної мови.

ТЕМА 8

8.1 Сучасні композиційні техніки ХХ ст. Е. Варез, Д. Лігеті, Д. Кейдж, П. Булез, С. Райх, Я. Ксенакіс

Сучасні композиційні техніки. Атональність як остаточне руйнування функціональної центрованості звуковисотності. Алеаторика як принцип недетермінованості на всіх рівнях твору. (Дж. Кейдж фортепіанний концерт, «Metastasis» Я. Ксенакіса). Сонористика – техніка оперування звуковими «плямами» (сонорами). К. Пендерецький «Трен», Д. Лігеті «Атмосфери»). Конкретна музика – з матеріалом шумів, звуків природи, трансформовані електронні звучання. (П. Шефер «Етюд з кастрюлями», «Етюд з залізними дорогами»). Електронна музика – створення нових звучань за допомогою комп'ютерної обробки та спектрального аналізу звуку. Пуантилізм – письмо звуковими «крапками», які розсіяні у великому просторі (О. Мессіан – «Модус тривалостей та інтенсивностей», П. Булез – «Молоток без майстра» для голосу і 6 інструментів). Мінімалізм – техніка непомітних змін матеріалу, багатократного повторення звукової послідовності з мінімумом звуків (медитативна музика). (С. Райх, Ф. Гласс). Полістилістика. А. Пярт «Колаж на тему ВАСН» фортепіанний концерт №3 М. Скорика.

8.2 Французька та італійська композиторські школи другої половини ХХ ст (О. Мессіан, Л. Беріо)

Олів'є Мессіан (1908 – 1992) – видатний французький композитор, органіст, теоретик, педагог музичний критик, автор теоретичних і навчально-методичних праць («20 уроків сучасного сольфеджіо», «20 уроків гармонії», «Трактат про ритм» та інші. Життєвий та творчий шлях О. Мессіана.

«Квартет на кінець часу» і «Турангаліла (симфонія для фортепіано соло і великого симфонічного оркестру) як зразки найбільш характерних рис стилю композитора. Незвичайна трактовка симфонічного циклу, лейтмотиви, тембро-фактурна та звуковисотна драматургія симфонії.

Лучано Беріо (1925 – 2003) – італійський композитор, один із провідних представників авангардної музики ХХ ст. Його творчість вирізняється сміливим експериментом зі звуком, голосом та інструментальними фактурами. Основні риси стилю: поєднання серійної техніки, алеаторики та електронної музики; активне використання людського голосу як багатогранного інструмента (цикл *Sequenza*, вокальні експерименти з Кеті Берберян); інтерес до музичної цитати, стилізації та діалогу з традицією (наприклад, *Sinfonia* для оркестру і голосів, де використано фрагменти Г. Малера, Й. С. Баха, Л. Бетховена, Дж. Джойса та ін.); прагнення до синтезу різних культурних пластів – від фольклору до авангардних технік; особлива увага до тембрових і динамічних нюансів.

8.3 Музична культура Латинської Америки. Е. Вілла-Лобос

А. Хінастера

Ейтор Віла-Лобос (1887 – 1959) та його боротьба за національне мистецтво. Музичні Орфеони за участю багатотисячних хорів та оркестрів - паралель до архітектурних творів О. Німейера, яскравих полотен бразильських художників та водночас магічної прози Ж. Амаду. «Бразильські бахіани» (1930-44) – приклад неокласицизму, нова форма музичної композиції, синтез бразильської, негритянської та індіанської музики.

Альберто Хінастера (1916 – 1983) та багатоселементність його музичної мови: поєднання національного фольклору, креольських танців, культури стародавніх цивілізацій, нововіденські композиторських надбань, електронної музики «Кантата магічної Америки»: поезія доколумбової Америки, незвичайність складу, брутальність ритму, паралель із «Весною священною» І. Стравінського.

8.4 Польська композиторська школа: В. Лютославський, К. Пендерецький

Вітольд Лютославський (1913 – 1994) – польський піаніст і композитор. Одна з яскравих постатей європейського авангарду 50–60-х років (експерименти з додекафонією в «Траурній музиці», алеаторика та сонористика в **Симфонії №2**). Неоромантичні риси в симфонії №3 та концерті для фортепіано з оркестром.

Кшиштоф Пендерецький (1933 – 2020) – польський композитор, диригент, громадський діяч. Майстер використання сонористики та алеаторики з яскравими візуально-театральними ефектами («Плач за жертвами Хіросіми або 8'37»). Тяжіння до стилістичного синтезу в «Страстях за Лукою». З середини 70-х років – тяжіння до пізньоромантичних тенденцій.

8.5 Єднання традиції та сучасності В. Торміса, А. Пярта, Г. Канчелі

Духовні витоки творчості Арво Пярта, його вивчення докласичної музики та інтерпретація в контексті сучасних композиційних технік. Авторський стиль «tintinnabuli». «Tabula rasa». Поєднання національного коріння та сучасного композиторського мислення у творчості Гії Канчелі (3 симфонія). Музика до кінофільмів як підґрунтя до жанрової визначеності сучасної музики та «гри». Національна своєрідність хорового письма Вельо Торміса (кантата «Закляття заліза»). Поєднання європейського та японського стилів мислення у «Сходінках листопаду», сякухати та оркестру Тору Такеміцу.

8.6 Вірменська композиторська школа. А. Хачатурян,

А. Тертерян, Е. Мансурян

Багатство національних традицій у творчості Арама Хачатуряна. Втілення народного імпровізаційного стилю у Скрипковому концерті. Симфонізація балету в «Спартаку». Реконструкція звучання вірменських народних інструментів у Сьомій симфонії Авета Тертеряна. Відродження художніх принципів Комітаса у творчості Тіграна Мансуряна. «Реквієм» пам'яті жертв геноциду вірмен.

8.7 Експериментальна новітня музика

Провідні композитори ХХІ ст. Брайан Ферніхоу «Transit», Epicycles» – ідея «нової складності» сучасної музики. Вольфганг Рім та його діалог із традицією у